

NALOŽBE IN USTVARJALNOST: GEOGRAFSKA ANALIZA RAZVOJNIH DEJAVNIKOV V POMURJU

Dr. Marjan Ravbar

GIAM ZRC SAZU, Trg francoske revolucije 7,

SI – 1000 Ljubljana, Slovenija

e-naslov: marjan.ravbar@zrc-sazu.si

Izvleček

Proučevanje povezanosti razporeditve naložbenih aktivnosti ter njenih daljnosežnih posledic na regionalni in družbeni razvoj je bilo doslej pri prostorskih vedah, kamor sodi geografija, popolnoma zanemarjeno. To je toliko bolj presenetljivo, saj gre za enega najpomembnejših družbeno-gospodarskih procesov, ki jih Slovenija doživlja že od polpretekle dobe. S tem namenom smo želeli v pričujoči razpravi opozoriti zlasti na pomen in strukturo investicij, ki sodelujejo pri specializaciji, medsebojnem prepletanju oz. pri oblikovanju »mozaika« lokalnih produkcijskih sistemov. Poleg tega smo razpravljali o možnih zamislih za boljše razumevanje vpliva, ki ga ima povečana vloga ustvarjalnega okolja na spremenjeno dinamiko v lokalnih produkcijskih sistemih.

Pregled naložbenih aktivnosti na ravni razvojnih regij kaže, da je bilo v Pomurju 4 % vseh investicij v Sloveniji ali npr. za 10,1-krat manj kot v osrednji Sloveniji. Tudi primerjalna analiza razporeditve ustvarjalnih poklicev izkazuje izrazit primanjkljaj, saj njihov delež predstavlja le 1,4 % v tovrstni skupini poklicev. Po metodologiji ARRS je bilo med njimi zaposlenih le 0,3 % raziskovalnega potenciala Slovenije. Očitno zaostajanje naložb v Pomurju je povezano z nižjo stopnjo ustvarjalnih poklicev, ki dodatno povečujejo razlike med gospodarsko močjo v stopnji regionalne razvitosti in je vzročno povezano z dinamiko strukturne preobrazbe.

Ključne besede: Pomurje, ekonomska geografija, geografska analiza investicij, geografija človeških virov.

INVESTMENTS AND CREATIVITY: GEOGRAPHICAL ANALYSIS OF DEVELOPMENT FACTORS IN POMURJE

Abstract

In the field of spatial sciences, including geography, correlation analysis between investment distribution and its far reaching consequences for regional development were completely ignored, even though this issue concerns one of the most significant Slovenian socio-economic processes in the last decades. This article indicates the importance of investment activities and their structure, which take part in the specialization, mutual interweaving and forming the local production system mosaic. In the conclusion, better understanding of creative milieu impact on the local productive system is discussed.

Review of investment activity at the level of development regions shows that the Pomurje region had 4 % of all investments in Slovenia which is 10,1- times less than central Slovenia. Comparative analysis of the spatial pattern of creative professions is also marked by a deficit, because their share is only 1.4 %. By using ARRS methodology we showed that they represent only 0.3 % of the research potential of Slovenia. Lagging of investments in the

region is associated with lower levels of creative professions, which further increases the difference between the economic power in the level of regional development and is causally linked to the dynamics of structural transformation.

Key words: Pomurje, economic geography, geographic analysis of investments, geography of creative class.

1. Uvod

Pomurje po številnih kazalnikih razvojne uspešnosti že desetletja ostaja na dnu razvitosti med slovenskimi razvojnimi regijami. Na podlagi analiz, opravljenih na UMAR, po ekonomski moči za tretjino zaostaja za slovenskim povprečjem, saj BDP/prebivalca predstavlja le 69 % slovenskega povprečja in se je v zadnjih letih še poslabšal za 7 %. Osnova za dohodnino prav tako pomeni le 74 % od slovenskega povprečja. Stopnja dolgotrajne brezposelnosti je 17,1 % ter je za 58 % nad povprečjem v državi. V Pomurski regiji je za 21,8 % manj delovnih mest od števila aktivnega prebivalstva. Še vedno je nizka vključenost v izobraževanje. V primerjavi s povprečjem Slovenije, je bila najslabša preskrbljenost z zdravniki osnovne nege, itd. Izračuni indeksa razvojne ogroženosti prav tako kažejo, da je po položaju med dvanajstimi razvojnimi regijami na zadnjem mestu (medmrežje 1 in 2). Primerjave razmerij količnikov različnih skupin razvojnih kazalnikov še kažejo, da se je pri velikem deležu le-teh povprečno razmerje med najrazvitejšo osrednjo Slovenijo in najmanj razvitim Prekmurjem ustalilo pri povprečju, ki se giblje okoli 2 : 1 (vir: baze podatkov na Statističnega urada RS 2007).

Poglavitni namen pričujočega prispevka je, da v njem poleg tradicionalnih razvojnih dejavnikov, ki jih spremljajo uradne državne ustanove, pristojne za regionalni razvoj, poskušamo izluščiti tudi nove, ki naj bi potrdili ali ovrgli uradna dejstva o Pomurju kot najmanj razviti regiji v Sloveniji. Pri tem izhajamo iz podmene, da so geografske analize razvojnih dejavnikov, med katere sodita zlasti ustvarjalnost in naložbe skupaj z naravnimi (surovine) in človeškimi viri (kot so: delo, znanje in informacije, ...) ključni dejavniki gospodarskega napredka. Nove oblike investicij so v sodobnosti praviloma v neposredni povezanosti z izobrazbeno strukturo prebivalstva v določenem okolju – torej z znanjem. Naložbene aktivnosti torej ne nastopajo povsod, istočasno in enakomerno, marveč določene oblike (praviloma večjih vrednosti) naložb pronikajo zgolj iz določenih inovacijskih središč, kar v znatnem številu obsežnih območij (ki običajno z velikim številom drugih kazalnikov sodijo med manj razvita) – tudi v majhni Sloveniji – zastruje njihov izhodiščni razvojni položaj. Pogosto je kopičenje (ali pomanjkanje) naložbenih aktivnosti v izbranih okoljih posledica številnih dejavnikov, kjer se socialno ekonomska diferenciacija v pokrajini odseva v spremenjenih lokacijskih dejavnikih in kjer njene prednosti (ali slabosti) prispevajo tudi k nastanku »novih« socialnih in regionalnih neenakosti.

Proučevanje medsebojne povezanosti razporeditve investicijskih aktivnosti in človeških virov ter njunih daljnosežnih posledic na regionalni in družbeni razvoj je bilo doslej v Sloveniji pri prostorskih vedah, kamor sodi geografija popolnoma zanemarjeno. To je toliko bolj presenetljivo, saj gre za enega najpomembnejših družbeno-gospodarskih procesov, ki jih Slovenija doživlja že od polpretekle dobe, ko ji je v drugi polovici preteklega stoletja najprej močan pečat dajala najprej pospešena industrializacija. Vzrok za tovrstno pomanjkanje geografskih raziskav je treba verjetno iskati v obširnosti in zapletenosti pojava, ki jih s sabo prinaša sleherna investicija ter tudi zaradi metodoloških težav, povezanih z za prostorske znanosti (ne)ustreznimi podatkovnimi bazami. Saj analize geografske razprostranjenosti

investicij običajno zahtevajo visoko stopnjo konkretizacije in v številnih primerih tudi podrobnejše informacije o dejanski razmestitvi in panožni strukturi investicij.

Proučevanje ustvarjalnosti in naložbenih aktivnosti izkazuje izjemno kompleksnost različnih (ekonomskih, socialnih in prostorskih) dejavnikov. Opozoriti pa nameravamo še na pomen in strukturo investicij, ki sodeluje pri specializaciji, medsebojnem prepletanju oziroma pri oblikovanju »mozaika« (lokalnih) produkcijskih sistemov. Poleg tega nameravamo razpravljati o možnih zamislih za boljše razumevanje, ki jo na spremenjeno dinamiko v lokalnih produkcijskih sistemih ima povečana vloga ustvarjalnega okolja. Dotakniti se nameravamo povezanosti z ustvarjalnim potencialom. Kazalniki izobrazbene ravni, predvsem v t. i. ustvarjalnih poklicih namreč posredno vsebujejo tudi investicijsko-razvojno moč okolja, njeno inovacijsko ter absorpcijsko sposobnost razvojno-naložbenih učinkov. V pričujočem prispevku se nameravamo osredotočiti na primerjalno analizo geografskih dejavnikov med Pomurjem in ostalimi deli Slovenije.

2. Pojmi, viri in metodološka pojasnila

Pri analizi geografske razporeditve investicijskih aktivnosti smo za potrebe pričujočega prispevka za obdobje 2000–2006 uporabili podatkovne baze: »Bruto investicije v osnovna sredstva«, ki jih na ravni lokalnih skupnosti za vsako leto vodi Statistični urad RS (medmrežje 1). Pri analizi smo praviloma uporabili skupni obseg investicij za celotno obdobje, kajti izkazalo se je, da posamezni letni pregledi ne nudijo pogojev za oblikovanje resnejših zaključkov vplivov na prostorski in regionalni razvoj, saj pri številnih primerih – posebej pri manjših (praviloma novo oblikovanih) občinah – gre za prevelika nihanja med posameznimi leti (kjer so npr. neredki tudi primeri, da so v sicer redkih občinah investicije v posameznih letih po statističnih podatkih celo popolnoma izostale).

Za analizo ustvarjalnosti pa je zlasti pomembno, da iz množice različnih poklicev izluščimo reprezentativne kategorije, glede na njihovo (pričakovano stopnjo) ustvarjalnosti, kar je iz številnih praktičnih primerov tvegano početje. Podatkovne baze so prevzete iz Statističnega registra delovno aktivnega prebivalstva (SRDAP). Za potrebe pričujočega prispevka smo uporabili baze delovno aktivnega prebivalstva po enotah področnih skupin poklicev, stopnji šolske izobrazbe in občini dela na dan 31. 12. 2006. Razporeditev temelji na mednarodno primerljivi standardni klasifikaciji poklicev ISCO–88 (International Standard Classification of Occupations). Razmejitev kategorij ustvarjalnih poklicev temelji na sistematiki ISCO standardov in jo sestavljajo naslednje skupine: (1) strokovnjaki (*Creative core*), (2) ustvarjalni profesionalci (*Creative Professionals*) in (3) kulturni ustvarjalci (*Bohemians*) (več o tem v: Ravbar, Bole 2007).

3. Geografska analiza ustvarjalnosti in naložbenih aktivnosti v Pomurju ob prelomu stoletja

Ob prelomu stoletja so se vrednosti bruto investicij v Sloveniji na letni ravni nenehno povečevale. Narasle so od 2,3 mrd. € v letu 1995 na 8,6 mrd. € v letu 2006. V celotnem obdobju 2000–2006 je bila skupna vsota bruto investicij v Sloveniji 28.917.724.514 € (za primerjavo: to predstavlja 27 % vrednosti BDP-ja). Pri tem je bila povprečna letna vsota naložb 4.131.103.771 €. Od tega jih je bilo v Pomurju 1,15 mrd. € kar na povprečni letni ravni znes 164,0 mio. €. To je predstavljalo 4 % vseh investicij v Sloveniji. Med razvojnimi

regijami je ta številka pomenila, da se je uvrstila na osmo mesto (pred Posavjem, Koroško, Notranjsko in Zasavjem).

Pregled naložbenih aktivnosti na ravni razvojnih regij sicer kaže na izjemno koncentracijo v osrednji Sloveniji, kjer je bilo na območju s četrtinskim deležem prebivalstva in dobro tretjino delovnih mest, zabeleženih dve petini vseh investicij, oziroma v povprečju za 1,7 mrd. € letno. Tako je bilo v Pomurju npr. za 10,1-krat manj naložb kot v osrednji Sloveniji (ki tudi sicer po vseh drugih značilnostih izrazito odstopa od ostalih slovenskih razvojnih regij).

Podatki o absolutnih vrednostih naložb kažejo na velika nesorazmerja med razvojnimi regijami. Če kazalnike npr. primerjamo s številom prebivalstva, rastjo števila podjetij in delovnih mest ter obsegom investicij, potem so le-ti bili v Pomurju, kjer je prebivalo 6 % prebivalstva, močno pod državnim povprečjem. Po drugi strani pa je bil obseg naložb v primerljivem razmerju s številom delovnih mest (4 %) in številom poslovnih subjektov (3 %).

Primerjave glede višine investicij na prebivalca prav tako odražajo zaostajanje za povprečjem. V Pomurju so bile okvirno štirikrat nižje od slovenskega povprečja. Ob razglabljanjih o regionalno geografski razporeditvi investicijskih aktivnosti je ilustrativen tudi delež bruto investicij/prebivalca, ki je v opazovanem obdobju v povprečju znašal 2.067 €. Delež je daleč najvišji zopet v Osrednji Sloveniji, ki je za 158 % presegala slovensko povprečje. V preostalih razvojnih regijah pa je bil pod slovenskim povprečjem. Primerjava vrednosti obsega investicij na prebivalca kaže, da so le-te v Pomurju predstavljale dve tretjini slovenskega povprečja. Tudi po kazalniku obsega naložb na zaposlenega sodi Pomurje (skupaj s Koroško, Notranjsko-kraško, Posavjem, Savinjsko in Zasavjem) v skupino razvojnih regij, kjer naložbene aktivnosti zaostajajo za več kot četrtino od slovenskega povprečja. Če primerjamo vrednosti naložb na zaposlenega, so se v zadnjih letih povečevale po povprečni letni stopnji: 5,5 % (indeks = 140 %) in v zadnjem letu opazovanja dosegle 10,9 mio. € na zaposlenega. Spodbudno je le, da relativna primerjava dinamike rasti investicij po letu 2000 kaže za Pomurje relativno hitrejšo rast, kjer višina naložb raste za 27 % hitreje od slovenskega povprečja.

Na podlagi primerjav investicijskih aktivnosti z BDP-jem in dodano vrednostjo/prebivalca po razvojnih regijah je bilo mogoče pripraviti tipologijo naložbenih aktivnosti. Prvo skupino predstavljajo dolenjska, osrednjeslovenska in obalno-kraška razvojna regija, kjer povprečni obseg investicij v obdobju 2000–2006 presega delež ustvarjenega BDP/prebivalca. Sledijo podravska, pomurska in goriška razvojna regija z uravnoteženim razmerjem med razvojnimi kazalniki.

Preglednica 1: Primerjava vrednosti investicij med Pomursko razvojno regijo in Slovenijo (v 1000 €).

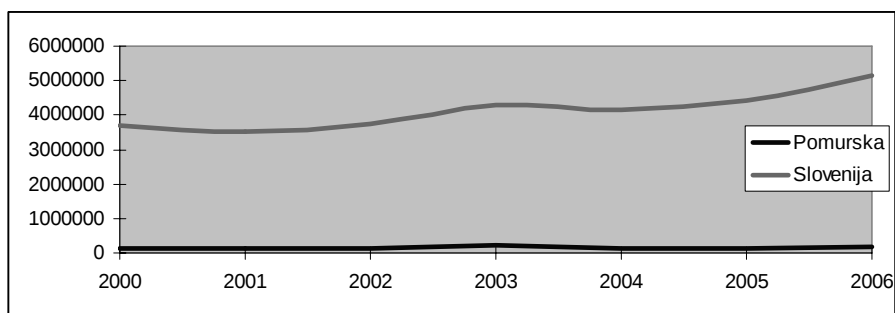
	Leto 2000	Leto 2001	Leto 2002	Leto 2003	Leto 2004	Leto 2005	Leto 2006	Indeks rasti
Pomurje	114.097	140.101	143.282	204.799	155.653	145.467	191.252	178 %
Delež v RS	3,1 %	4,0 %	3,8 %	4,8 %	3,7 %	3,3 %	3,7 %	
Slovenija	3.691.166	3.497.843	3.739.646	4.263.646	4.170.857	4.401.602	5.152.963	140 %

Vir: Medmrežje 3, 4, 5.

Preglednica 2: Razmerja med vrednostjo in deleži bruto investicij, prebivalstva, zaposlenih in števila podjetij med Pomurjem in Slovenijo leta 2006 (v 1000 €).

	Skupaj	Povprečje 00_06	Delež investicij	Delež preb.	% del. mest	% št. podj.	Inv/preb
Pomurje	1.148.164,6	164.023,5	4,0 %	6 %	4 %	3 %	1,34
Skupaj	28.917.726,4	4.131.103,8	100 %	100 %	100 %	100 %	2,07

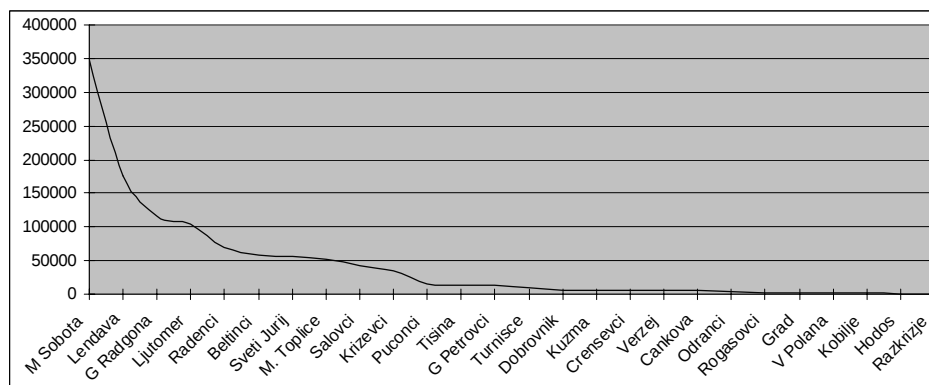
Vir: Medmrežje 3, 4, 5.

Slika 1: Razvoj investicijskih aktivnosti v Sloveniji in Pomurju med leti 2000 in 2006 (v 1.000 €).

Podrobnejša regionalno geografska razporeditev investicijskih aktivnosti v Pomurju kaže, da med 26 občinami prednjači Murska Sobota s 347,3 mio. € naložb ali skoraj tretjino (30 %). Pol manj jih je bilo v Lendavi (176,5 mio. €), sledita Gornja Radgona in Ljutomer z vrednostjo nad 100 mio. € naložb. V naštetih občinah je bila izpolnjenih dve tretjini vseh naložb v Pomurju. Naslednja skupina osmih občin s skupno vsoto naložb nad 10 mio. € (Radenci, Beltinci Šalovci, Moravske Toplice, Križevci, Puconci, Tišina, Gornji Petrovci) obkroža že našete in tvori tim. vozlišča ali razvojna gibalna Pomurja. V osrednjem delu Pomurja, kjer prebiva štiri petine prebivalstva, so bile realizirane tako rekoč vse naložbe (96 %). V preostali polovici prekmurskih občin (Turnišče, Dobrovnik, Kuzma, Črenšovci, Veržej, Cankova, Odranci, Sveti Jurij, Grad, Velika Polana, Kobilje, Hodoš, Razkrižje) so skupne investicije obsegale manj kot 10 mio. €, kar predstavlja le 4 % naložb ob tem, da je na območju naštetih občin prebivalo 20 % prebivalcev.

Po podrobnejših AJPEs-ovih podatkih je bilo leta 2004 v Pomurju 241 plačil za investicije v 80 naseljih. Od tega jih je bilo zgolj v 14 naseljih (Murska Sobota, Gornja Radgona, Ljutomer, Moravske Toplice, Radenci, Gornji Petrovci, Puconci, Lendava, Odranci, Turnišče, Rakičan, Markovci, Podgrad in Rogašovci) kar 89 %.

Slika 2: »Rank-size rule« investicijskih aktivnosti v Pomurskih občinah (v 1000 €).

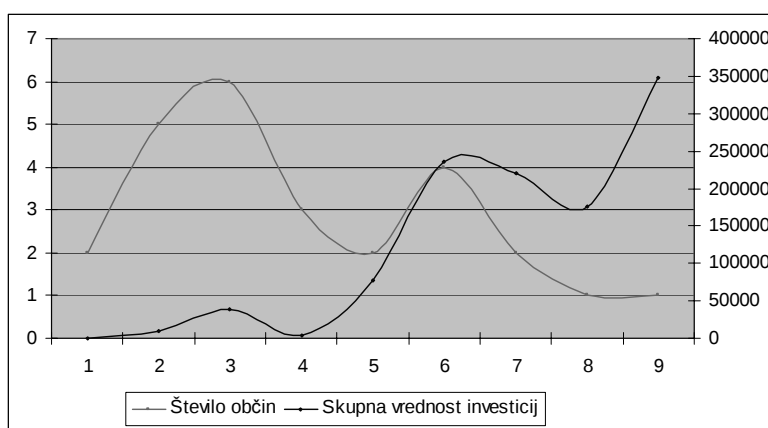
Preglednica 3: Razporeditev skupne vrednosti investicij po velikostnih razredih občin med leti 2000–2006 (v 1.000 €).

Velikostni razred	Št. občin	Delež občin [%]	Skupna vrednost investicij v Pomurju	Delež vrednosti investicij v Pomurju	Delež v Sloveniji [%]
do 1.000	2	7,7	886	0,1 %	33,4
od 1.001–5.000	5	19,2	10,484	0,9 %	14,9
od 5.000–10.000	6	23,1	38,963	3,4 %	25,9
10.001–20.000	3	11,5	40,440	3,5 %	9,8
20.001–50.000	2	7,7	76,842	6,7 %	8,4
50.001–100.000	4		236,265	20,6 %	12,3
100.001–150.000	2	7,7	220,485	19,2 %	6,6
150.001–300.000	1	3,8	176,484	15,4 %	4,7
300.001–1 mrd. €	1	3,8	347,315	30,2 %	8,6
Pomurje	26	100	1,148,165	100,0 %	4,0

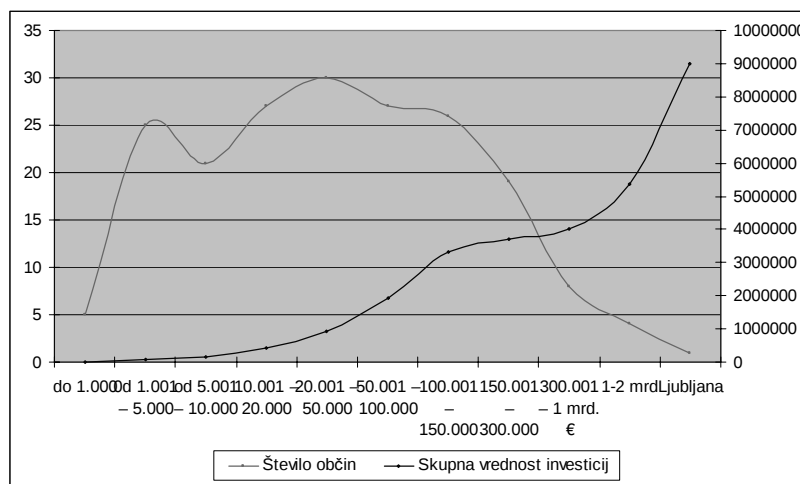
Vir: Medmrežje 3, 4, 5.

Razporeditev povprečnih letnih vrednosti investicij na ravni lokalnih skupnosti kaže na velike razlike med občinami. Izstopa koncentracija v Murski Soboti z okvirno 350 mio. € (1,2 % vseh investicij v Sloveniji). S to vsoto se je med slovenskimi občinami uvrstila na dvanajsto mesto, ampak to primerjalno pomeni le, da je bilo v Murski Soboti kar 21- krat manj naložb kot npr. v Ljubljani. Pomembnejše investicije (nad 50 mio. €) so potekale še v sedmih občinah. Njihov skupni delež je predstavljal več kot štiri petine (85,4 %) vseh naložb v regiji. Primerjave naložb po velikostnih razredih povprečnih vrednosti naložb med Pomurjem in Slovenijo se po občinah precej razlikujejo (gl. preglednico št. 3 in grafikon št. 4). Vrednotenje baz podatkov Statističnega urada RS je pokazala, da gre v Pomurju pri večjem delu lokalnih skupnosti za naložbe manjših vrednosti. Tako so v polovici občin prevladoval naložbe, ki so bile manjše od 10 mio. €. Njihova skupna vrednost je predstavljala komaj 4,4 % vseh naložb. V tem pogledu so bile naložbe bistveno bolj razpršene kot v preostali Sloveniji, kjer je delež v tem velikostnem razredu znašal le 0,8 %. V petih občinah z naložbami do 50 mio. € je skupni delež investicij predstavljal desetino vseh naložb v Pomurju (Slovenija: 6,6 %). V regiji tudi ni bilo naložb nad 350 mio. €, medtem ko je bilo tovrstnih naložb v Sloveniji skoraj za dve tretjini (63,7 %).

POMURJE

SLOVENIJA

Slika 3: Razporeditev števila občin in vrednosti investicij po velikostnih razredih v Pomurju in Sloveniji (v 1.000 €).

Panožna struktura investicijskih aktivnosti bistveno ne odstopa od deležev kot jih spremljamo na ravni države. Izstopajo naložbe v industriji z gradbeništvom (42,2 %), sledijo investicije v dejavnostih trgovine in gostinstva. Nadpovprečen delež (nad 20 %) beležimo zlasti v nekaterih pomembnejših zaposlitvenih središčih (Murska Sobota), v turističnih središčih (npr. Moravske Toplice, Radenci) ter še v občinah kot npr. Hodoš, Rogašovci, Cankova, Sveti Jurij, Velika Polana, Grad, Juršinci, Kobilje, Šalovci, Razkrižje. Naložbe na področju finančnega posredništva, poslovanja z nepremičninami in poslovnimi storitvami so osredotočene zgolj v pomembnejših središčih. V Pomurju so daleč pod slovenskim povprečjem. Pač pa Pomurje zaznamujejo nadpovprečne naložbe v agrarnem sektorju, kjer je bila kar tretjina vseh slovenskih naložb v kmetijstvu. Nadpovprečne so bile v občinah: Beltinci, Hodoš, Gornja Radgona, Murska Sobota, Ljutomer, Šalovci, ...

Preglednica 4: Primerjava panožne strukture naložb v Pomurju s Slovenijo v %.

	Kmetij stvo in gozdar stvo	Ruda rstvo	Indust rija in gradbe ništvo	Gospod arska infrastr uktura	Trgovina in gostinstvo	Finančne storitve	Izobraž evanje	Zdra vstvo	Zasebne storitve
Pomurje	7,3 %	0,9 %	46,8 %	6,2 %	19,4 %	3,4 %	3,9 %	3,3 %	8,8 %
Slovenija	0,8 %	0,8 %	42,2 %	8,5 %	16,1 %	10,1 %	3,2 %	2,9 %	15,4 %

Vir: Medmrežje 3, 4, 5.

Izobrazbena sestava je v sodobnih družbah tista ključna sestavina, ki zaznamuje v razvoj usmerjeno družbeno skupnost. Ne označuje le strokovne usposobljenosti za opravljanje poklicev, pač pa posredno tudi inovacijsko sposobnost okolja (tudi naložbe) za prilagajanje sodobnim izzivom v postindustrijski družbi. Čim višja je stopnja izobrazbene ravni, tem večja je običajno absorpcijska moč družbe pri nastajanju »učeeh se regij«. Zato je stopnja izobrazbenosti prebivalstva pogosto eden od najpomembnejših analitskih kazalnikov splošne družbene razvitosti posameznega območja. Ima pa tudi neposreden vpliv na investicijske aktivnosti.

Temeljna hipoteza, ki se pojavlja v tem primeru je, da se ustvarjalna delovna sila v sodobnih socialno-ekonomskih pogojih ne seli zgolj z namenom, da dobi zaposlitev (*people follow*

jobs), marveč tja, kjer so bivalni pogoji prijazni za ustvarjalnost (*jobs follow people*). Tako Florida (2004, 220) v svoji teoriji pritrjuje zagovornikom nove razvojne teorije (Lucas 1988), ki opozarjajo na odločujočo vlogo zlasti tistih mest, ki imajo pri konkurenčnosti nacionalnih gospodarstev odločujočo vlogo. Zanje velja, da imajo poleg značilne gospodarske usmerjenosti v razvojno intenzivne dejavnosti, zelo pomembno (ustvarjalno) funkcijo še raznolike družbene aktivnosti, ki predstavlja temeljni substrat za inovativnost in podjetništvo. Med njimi posebej poudarja medsebojno povezanost in stike med ljudmi, kjer je visoka toleranca (tudi do etnične raznolikosti). Ti vzgibi v zakulisju spodbujajo nove kombinacije ustvarjalnih znanj in s tem inovacij ter posledično ustanavljanje novih podjetij in novih naložb. Povezanost novih znanj s podjetništvom rojeva komercializacijo novih idej, ki so gonilna sila gospodarskega napredka (gl. npr. Schumpeter 1911, Feldman 2000).

Primerjalna analiza razporeditve investicij z razporeditvijo ustvarjalnih poklicev v Pomurju izkazuje, da je bilo v tej pokrajini 1.965 delovnih mest v t. i. ustvarjalnih poklicih (kar predstavlja 1,4 delež v Sloveniji) in, da je v njej živel 1.543 prebivalcev (1,1 %). To je predstavljalo 3,3 % delež v skupnem številu prebivalstva regije (slovensko povprečje je bilo 7,1 %). Pomenljiv pa je bil presežek ustvarjalnih poklicev med krajem bivanja in krajem dela, kar z drugimi besedami pomeni, da je v Pomurje (iz sosednjih regij) dnevno prihajalo na delo petina zaposlenih (+422) v najbolj ustvarjalni skupini poklicev. Po metodologiji ARRS je bilo med njimi zaposlenih tudi 41 registriranih raziskovalcev ali 0,3 % raziskovalnega potenciala Slovenije. Kljub vsemu sodi Pomurje skupaj s Koroško, Notranjsko, Posavjem in Zasavjem v skupino razvojnih regij z najnižjim deležem ustvarjalnih poklicev ter je njen delež nižji od deleža naložb.

4. Sklep

Naložbene aktivnosti imajo nedvomen učinek na družbeni razvoj, čeprav je empirične učinke težko dokazati. Primerjave lokacijskih koeficientov tako investicij kot števila ustvarjalnih poklicev s stopnjo bruto dodane vrednosti na prebivalca to potrjujejo (Ravbar, Razpotnik 2007). Prav tako je očitno zaostajanje naložb v Pomurju povezano z nižjo stopnjo ustvarjalnih poklicev, ki dodatno povečuje razlike med gospodarsko močjo posameznih delov države v stopnji regionalne razvitosti in je vzročno povezano z dinamiko strukturne preobrazbe.

Ob vprašanih geografske vloge investicij in ustvarjalnosti stopajo v ospredje zlasti nove tehnologije, ki se odmikajo od »količinske (fordistične)« proizvodnje in stremijo k »fleksibilni (postfordistični)« proizvodnji, ki temelji na kakovosti, konkurenčnosti in povečani količini znanja. Zaradi razvoja tehnologij in konkurenčnosti se je zmanjšala varnost trajnega delovnega mesta: še v bližji preteklosti so posamezna območja med sabo izenačevali, na primer z ustanavljanjem industrijskih središč in izgradnjo dislociranih industrijskih obratov, ki so tedaj pomenili diferenciacijo v razvojni moči pokrajine. To je bil slovenski vzorec gospodarskega razvoja v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. V sodobnosti prihaja do gospodarske in socialne polarizacije, ki je privedla tudi do drobne segregacije med posameznimi območji, zlasti v Pomurju. Še nedavno tega so imela takšna industrijska območja, z njimi pa tudi celotne regije, pomembno gospodarsko moč; v njih je bila opazna socialna in prostorska dinamika. Zato je bila za celotno gravitacijsko zaledje značilna stabilna zaposlenost prebivalstva. Tam, kjer pa so industrijska središča, ki so temeljila na "fordističnem" načelu proizvodnje, zaradi različnih vzrokov zašla v krizo, opazamo poleg zmanjševanja industrijske proizvodnje (deindustrializacija) tudi deinvesticije v prostorske strukture. V prihajajočem stoletju nastajajo novi, razpršeni zametki zaposlitvenih jeder. Stara

jedra se le postopno obnavljajo, deloma tudi selijo. Nič več ni klasične delitve na zaposlitveno središče in obrobje, ki je bilo bolj ali manj le "dajalec" večinoma nekvalificirane delovne sile. Povečuje se vloga kvalitativnih prvin kot lokacijskih dejavnikov, na primer izobrazbe, kakovosti življenja. Upoštevač sodobne lokacijske dejavnike mora Pomurje za oblikovanje gospodarsko uspešnih dejavnosti izpolnjevati nekaj pogojev, kajti sodobne dejavnosti privlačijo:

- območja in naselja s prijazno pokrajinsko mikavnostjo ("natural amenities"),
- kraji s privlačnimi bivalnimi razmerami (pred tistimi s cenenimi bivalnimi razmerami),
- območja z raznovrstno kulturno ponudbo, tudi s kakovostnim šolskim sistemom in možnostmi nadaljnega izobraževanja ("cultural amenities"),
- območja s prevladujočo srednješolsko in visokošolsko izobrazbeno sestavo in njenim nenehnim postopnim izboljševanjem,
- območja z znanstveno-raziskovalno (tehnološko) tradicijo in sodobno infrastrukturno opremo,
- univerzitetna središča (posebej na naravoslovnem in tehničnih področjih),
- območja z zgostitvami visokokvalificiranih strokovnjakov v obstoječih visokotehnoloških podjetjih ali tehnoloških parkih (univerzah),
- območja, na katerih so tamkajšnje zmožnosti "sposobne tveganja" ("venture capital"),
- območja z majhnim deležem industrijskih podjetij, ki onesnažujejo okolje, in območja z okolju prijazno proizvodnjo,
- območja z bogato ponudbo specializiranih poslovnih storitev ("business services"), ki so sposobna "predelovati" proizvode visoke tehnologije,
- območja, ki imajo že dalj časa živahen in stabilen prebivalstveni razvoj,
- središča z dograjenim omrežjem infrastrukturnih povezav.

Viri in literatura

Medmrežje 1: http://www.umar.gov.si/publikacije/delovni_zvezki/?no_cache=1 (8. 10. 2008)

Medmrežje 2:

http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/socrazgledi/SR2006.pdf (8. 10. 2008)

Medmrežje 3: <http://www.ajpes.si/dokumenti/dokument.asp?id=922> (22. 7. 2008)

Medmrežje 4: http://www.stat.si/tema_ekonomsko_nacionalni_bdp1.asp (15. 6. 2008)

Medmrežje 5:

http://www.stat.si/pxweb/Database/Ekonomsko/14_poslovni_subjekti/04_14090_investicije/04_14090_investicije.asp (15. 3. 2008)

Florida, R., L. 2004: *The Rise of the Creative Class*. Revised paperback edition, New York.

Lucas, R. 1988: *On the Mechanics of Economic Development*. *Journ. Of Monetary Economics* 22, str. 3–42.

Pečar, J. 2005: *Regije 2005 - izbrani socio-ekonomski kazalniki po regijah*. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj. Delovni zvezki, 9, Ljubljana.

Ravbar, M., Bole, D. 2007: *Geografski vidiki ustvarjalnosti*. Založba ZRC, Ljubljana, str. 98.

Ravbar, M., Razpotnik, N. 2007: *Geografska analiza investicij – pasti in izzivi na poti uresničitve nacionalnih razvojnih projektov v Sloveniji*. Regionalni razvoj v Sloveniji.

Schumpeter, J., A. 1911: *Die Theorie wirtschaftlichen Entwicklung*. Berlin.

SURS: Delovno aktivno prebivalstvo po enotah področnih skupin poklicev, stopnji šolske izobrazbe in občini dela, 31. 12. 2006. Register delovno aktivnega prebivalstva (SRDAP).

INVESTMENTS AND CREATIVITY: GEOGRAPHICAL ANALYSIS OF DEVELOPMENT FACTORS IN POMURJE

Summary

In the field of spatial sciences, including geography, correlation analysis between investment distribution and its far reaching consequences for regional development were completely ignored, even though this issue concerns one of the most significant Slovenian socio-economic processes in the last decades. This article indicates the importance of investment activities and their structure, which take part in the specialization, mutual interweaving and forming the local production system mosaic. In the conclusion, better understanding of creative milieu impact on the local productive system is discussed. The following study shows some geographical characteristics of the development of investments in the first few years of the 21st Century. This study, at least on a fragmental level, fills a loophole within the economic geography. With the study we tried to draw the attention towards the characteristics of sporadic nature and the fast developmental changes of economic geographical occurrences within the production systems.

In the period between 2000 and 2006 the collective sum of gross investments in Slovenia totalled 28.917.724.514 €. The average sum per year totalled 4.131.103.771 €. A review of investment activities on the level of developmental regions shows an extraordinary concentration in central Slovenia, where in areas with a quarter share of the population and more than a third of workplaces, 2 fifths of all the investments are noted. The data in absolute values shows big inconsistencies between the population and the number of workplaces and the extent of investments. For example the amount of investments in the developmental region of Podravje was 3.1-times smaller than in the central part of Slovenia. This is followed by the following regions: Savinjska (4.3-times), Dolenjska (5.1-times), Gorenjska (5.2-times), Obalno-kraška (6.6-times), Goriška (7.5-times), Pomurska (10.1-times), Posavska (18.6-times), Koroška (24.9-times), Notranjsko-kraška (25.5-times) and Zasavje (32.9-times).

A more detailed review of spatial distribution of investments indicates a relatively high level of distribution over the whole country. The evaluation indicated the fact that in most cases, regarding the local communities, the investments are made in smaller values. In almost 3 quarters of all Slovenian municipalities merely a tenth of them are investments. On the other hand, the investments in all 5 major municipalities (Ljubljana, Maribor, Novo mesto, Koper and Celje) exceeded one billion €, what represented a half of all the investments in Slovenia.

Review of investment activity at the level of development regions shows that the Pomurje region had 4 % of all investments in Slovenia which is 10,1- times less than central Slovenia. Comparative analysis of the spatial pattern of creative professions is also marked by a deficit, because their share is only 1.4 %. By using ARRS methodology we showed that they represent only 0.3 % of the research potential of Slovenia. Lagging of investments in the region is associated with lower levels of creative professions, which further increases the difference between the economic power in the level of regional development and is causally linked to the dynamics of structural transformation.

A special focus is intended for spatial distribution of investment activities, which show a big spread of the economy. We also call the attention towards the anticipated structural changes, which are important for spatial and regional planning. These types of planning nowadays face new, quite different challenges, they have faced since quite recently. Extensive changes in the economic and employment structure have a specially complex impact on other social activities, what requires searching for new, more creative ways and instruments for establishing a more even development overall.